

partii naleraq

Nuuk, Septsip 25-t 2017.

UKA 2017/15

Naalackersuisut siulittaasuata Kim Kielsenip Inatsisartut 2017-imi ukiakkut ataatsimiinnerat ammarlugu oqaasii

Partii Naleraq sinnerlugu Naalackersuisut Siulittaasuata aammaanermi oqaasiinut imartuumut oqaaseqannginnitsinni Inatsisartoqatigut Naalackersuisullu suleqatigiilluarnissatsinnik apuussiffigerusuppagut, isummat assigiinngitsut saqqummiunneqartut inuiaqatigiinnut naapertuunnerpaamik atugarissaarnerulersitsinermik aqutissiueqataarusukkattami tamatta maaniittugut.

Nunarput inuilu allaqussinnaanngittumik Naalagaaffinngornissaminut alloriarnikuuvoq, tamannalu pimoorullugu tamatta anguniartariaqarparput. Isumalioqatigiissitaq aallartisaruttoqpoq tunggaviusumik inatsisissaq inuiaqatigiinnut naleqquttoq sanarfillugu, missigersuutaalu isikkuneriarpat inuiaqatigiit peqatigalugit tusaallugillu naammassiniartussaavarput. Inuiaat namminneq qulangersimaneqaratik Naalagaaffimmini imminnut tulluusimaartut piumassuseqartut pilersittariaqaratsigit, taamaattumik tassunga suliamut annertuumut atatillugu partiit peqatiseraagut isumalioqatigiissitap siulittaasua allamik suliaqarani, tassunga inissinnissaa, kinguarsarnagu ikkutissagipput. Tassuunami qulakkiissuarput suliap kinguarsarneqarani ingerlariaqqinnissaa.

Anguniakkani tapersersoqatigiinneq pisariaqarluinnarpoq aqqissugassammi ilai taamatut pisariaqarnerulersitsipput, tassanilu aamma ilaapput ilageeqarnermut, utoqqaat atugaannut minnerunngitsumillu angerlarsimaffeqanngittunut tunggasut.

Inatsisartut ukiuat Naalagiaqatigiinnermik aallarnertarparput, tamanna ileqqulernikuuvoq upperisatsinnik tunggaveqaratta, Lukkarsip evangeluanilu issuarneqartumik naggataatigut oqariartuutigineqarpoq inuunitsinni pisariaqartitarigingut – asanninneq, neriunneq uppernerlu. Taakku inuunitsinni napaniutigaavut, tassaniipporlu aamma uppertuunerput. Nunatsinni ilageeqarneq taamaattumik pingaarutilerujuuvoq, aamma taasarialinnaanngitsaq sinaakkusersuinerimli aamma qulakkeertarialik.

Inuiaat inuit utoqqartatsinnik pingaartitsisuuvugut, taakkuuppummi massakkut killiffeqarnitsinnik aqutissiuinikuusut taamaattumillu annertuumik qujaffigisassagut. Tamannalu timitalerniarutsigu

partii naleraq

utoqqartatta ulluinnarni atugassarisaat aamma ilanngullugit iliuuseqarfigisariaqarluinnarpagut, oqaasiinnaanngitsumik. Inuiaat amerlanngilagut, utoqqartagut misilittagartuujupput, tusaasariallit inuiaqatigiittullu imminut sanarfiniarnitsinni peqataatitariallit, arlaanut nipangersaaserlugit inissiinnarnagit, ikittunnguuvugut immitsinnullu pinngittoqarata pisariaqartippugut, meerannguugutta, inersimasuugutta minnerunngitsumillu utoqqaagutta.

Inuiaqatigiinnilu aaqqissuusaanitta ilaatigut kingunerilersimavaa ilarpassuatta amerlavallaarujussuartut erloqisitaanerup kingunerisaanik angerlarsimaffeerunnikuusunik. Nunarsuup avannaarsuani pinngortitami peqqarniissinnaasumi ukiuni tusinntilikkaani inuuvugut, ikioqatigiinnerlu tunngavigisimannngitsuugutsigu inuiattut ulloq manna tikissimanavianngikkaluarparput. Taanna anersaaq uagut inuiattut ilisarnaatitta pingaarnersaasa ilaat sumiginnassanngilarput, taamaalioruttami immitsinnut innarlissuugut. Qipisoq ajortoq ajornerulersiinnartarparput ilaqutariinnguit erloqisut akissaaruttut angerlarsimaffianniit anisiinnaraangatsigit, kingunissaat eqqarsaatiginagu. Amerlasuut meeraqartarput, ilaatigullu kingunerisarpaa angerlarsimaffiup avataanut inissiinerit tamatsinnut aningaasatiguunnaanngitsoq tarnikkulli aamma akisunaarisarnerit. Kinguaariit annaassanngikkutsigit “aaqqiiniartarnerput” allannngortittariaqarparput. Tassanilu partiit peqatiseraagut timalimmik qipisup ajorsiaruinnartup unitsinnissaanut. Angerlarsimaffeerutitsineri aaqqiinerunngilaq, ajornerulersitsineruna. Inuiattut ikeqaagut immitsinnullu pinngittoqarata pisariaqartippugut, taamaattumik qilusariallit qilutigit, aqutissiuutsigit qunnermut “igiinnarnagit”. Taamaattumik angerlarsimaffeqanngittuuneq nunatsinni timalimmik inerteqqutinngortittariaqarparput, nukittunerusullu qilusariallit aqutissiuullugit, tamannami siunissamut ileqqaarinninneruvoq pitsaanerpaaq, oqaluttuannguup Kaassassuup tamanna uppersisiinnarpaa. Partii sinnerlugu oqaaseqartutut ima qanitsigisumik tamanna misigaara ippassaaninnguakkunni illoqarfiup killeqarfiata iluani unnukut pisuttuartaillunga tupeq mikisunnguaq naammattoorakku. Tupeq taanna najugaqarfigineqarpassittoq atornikoorpaseqaaq, allaat singissartua aserornikuulluni, unnullu taanna avannersukasiulluni anorlerpoq. Killitsinnanngittoornanngilaq pissutsinimmi piviusunik ersertitsimmat. Aqaguani quimiittoq tupeq tassunga tupinnguamik aserfallannikooqisumut agguuppara misingalunga iliuuserisinnaasama minnerpaaffigisariaqaraa.

Inuiattut aaqqissugaanitta qanoq equngasoqartigineranik ersertitsisuuvoq, tassami qulaaniit takugutsigu aaqqissuusaanerput inuiaqatigiit pigissaarnerpaat qulaaniittut 15% tunngavigalugit

partii naleraq

aaqqissuussisimasugut, tamannalu oqaluuseriinnarnagu allanngortittariaqarparput – peqatigiilluta. Sunaluunniit nipangiutiinnarutsigu imminik aaqqinnaviannigilaq, oqaluuseralugit iliuuseqarfigalugit aatsaat aaqqitassat aaqqittarmata, aamma aaqqissugaanitta equnganerujussuarmik kinguneqartumik ikittunnguanut iluaqutaanera.

Aaqqissuusseqqinnerit – atugarissaarnerulersitsinissaq

Uani qinersivimmi qujanartumik annertusiartuinnartumik aaqqissuusseqqinnissaq oqallisineqaleriartorpoq, oqallisineqarnerinnaali naammangilaq, ullut tamaasa kingunipilui takusarpagut. Aaqqissuusseqqinnerlu pisariaqarluinnartoq iluatsissappat killiffiueqatigiittariaqarpugut kukkussutigut “kumaarlugit” ilisimaarillualerlugit taamaasigutta aatsaat aaqqissuusseqqinneq iluatsissinnaassagatsigu. Tamannalu tunngavigalu uagutsinniit aamma siunnersuutigini kuungaluarparput naammassisaqarsinnaassuseqarnermik isumalioqatigiissitamik (produktivitets kommission) pilersitsisariaqartugut, tamanna nunarpaalunni aaqqissuusseqqinnissamut alloriarnikuusuni misilittagaqarfigineqarluartumik sakkussatut ator neqarkuuvoq, qularnanngittumillu uagut aamma aaqqissuusseqqinnissatsinni pisariaqarluinnartumi sakkussaalluarsinnaavoq. Iliuutsigut tamarmik naleqarput qulakkeertariaqarparpullu iliuutsitta inuiaqatigiinnut amerlanerussuteqarluartunut iluaqutaasussanngorlugu naleqquttumik naammassisarnissaa. Tassanilu aallaaviusariaqarpoq inuiattut naleqartitagut tunngaviusariaqarput, soorlu aamma aaqqissugaanitta tunngavia taamaattariaqartoq.

Iliuutsigut tamarmik akeqarput, tarnikkut, inuttut aamma aningaasaqarnikkut. Taamaattumik qulakkeerniagassatta ilagilluinnarpaat nunatta pisuussutaasa inuiaqatigiinnut amerlanerussuteqarluartunut iluaqutaallutik tuttarnissaat. Arlaleriaq assersuutigisarnikuuarput nuna Afrikamiittoq Angola. Taanna nuna pisuussutinik uumaatsunik nunarsuarmi pisuujunerpaat ilagaat, taamaakkaluartorli inui nunarsuarmi piitsuunerpaat ilagivaat, kukkusumik pisuussutinik qulakkeerinnissimanerup kingunipiluanik. Nuna alla – Norge illuatungaartigut pisuussutiminik nunamut inuinullu iluanaarutaasumik pisuussutiminik aaqqissuussisimanera maligassiuilluartuuvoq. Nunat allat qanoq aaqqiisimanerat issuanngikkaluarlugu isumassarsiorfigineqarsinnaasarput pingaarnepaavorli soorlu Norgemi taamaattoq, imminnut inuiattut aaqqiineq naleqqussarlugu iluaqutissanngorlugu aaqqiisimagamik iluatsilluartoq. Taamaattumik pisuussutitta uumassuseqartuuppata uumaatsuuppataluunniit naleqarnerpaatut nunarsuarmioqatitsinnut

partii naleraq

niueqatigiissutiginnissaat pingaarutipilussuuvoq. Pisuussutitta uumassusillit avammut tunineqartarnerata aammalu inuiannut piginnittuusunut iluaqutaanissaat sanarfileruttorparput, tassanilu kukkunaveersaalunnartariaqarpugut, suliaq ingerlavoq kukkunaveersaarnissarpullu pisariaqarluinnarpoq. Nunarsuami aalisagaq nalitoqaaq, nunarsuarmioqatigiillu amerliartuinnartilluta pisariaqartitsineq annikillinaviangimmat silatusaarluta iluanaarnissarput qulakkeertariaqarparput. Nunarsuarmi imarmiut pisuussutit uummassusillit akii takuinnarlugit tassani ersereerpoq massakkut pisassiissutaasartuinnaalluunniit tunngavigalugit nunatsinnut inuinullu avammut tuninerani isertitarisinnaasagut allatut nutaamik eqqarsarnikkut naammarujussuareeraluartut. Taamaattumik iliuusissatut tikkuussagut naapertuuttorujussuupput pisariaqarlutillu, kukkunaveersaartariaqarpugulli aamma.

Aamma taamaappoq pisuussutigut uumaatsut eqqarsaatigalugit. Nunarujussuarput nunarsuarmik qeqertat annersaat pisuussutinik qalaarpoq. Nunarsuarmilu silaannaap allangoriartornerata kingunerisaanik nunarsuarmiut annertusiartuinnartumik pisariaqarluinnaligasa pingaarutinikkiartuinnartumik tassaavoq imeq. Nunarsuaq tamaat qiviarutsigu imeq imeriaannaq mingoqannginnerpaaq “peqqumaasiviusup” annersaata tullia tassaavoq sermersuarput, taamaallaat sikuiuitsup kujalliup sermersuanik qaangerneqarnikoq. Naalagaaffiillu peqatigiit misissuisimanerata ersersippaa ukioq 2025 - aanaarsuaq, nunarsuarmi imermik massakkoqqinnaaq pisariaqartitsisut 1,8 miliartit angusussaavaat, ikiliartoratillu. Taamaattumik pisuussutitsinnik naassaanngiusartunik atuilluarnitsigut angusinnaavarput win/win situation, tassa imaappoq illuatungeriit niueqatigiinnermi pissarsiaqartutut inissinnerat. Tamanna tunaartaralugu ilaatigut erngup avammut tunisassiarineqarnerani inuiaqatigiit pisuussutiminnik iluanaartussatut qulakkeerinninnissamut aalajangiiffigisassatut siunnersuuteqarpugut neriulluta partiinit tamanik tapersernejartussamik, tassami qularinnginnatsigu tamatta maani issiasugut soqutigilluinnaringipput inuiaasugut pisuussutitsinnik iluanaarnissamik qulakkerinninnissaq.

Meeqqat siunissaraagut

Qulaani meerannguit qanoq angerlarsimaffeerunnermi eqqugaasinnaanerata eqqaareerlugu aamma qulakkeerniagassatta ilagaat atuarnerminni ilinniarnerminni inuiaqatigiinnut iluaqutaasumik angusarissaarnissaat. Tassanilu pingaarnersaavoq angerlarsimaffik toqqissisimanartup, ilaqutariit nukittuut toqqammaviunissaat. Nunani avannarlerni, tassanilu aamma nunarsuarmioqatigiinni pisortat ilinniartitaanermut innuttaasunut agguaqatigiisillugu aningaasaliisarnerat annerpaat

partii naleraq

ilagivaatigut. Taamaattumik qulakkeerniartariaqarparput taamannak siunissamik ileqqaarinninnerput naleqarnerpaamik, meeqqamut pineqartumut aammalu inuiaqatigiinnut iluaqutaasariaqarnera. Pitsanngorsaasuaannartussaavugut, massakkullu atuarfitsialak ilinniaqqinnissamut toqqammaviususaaq qimerlooraanni angusat eqqartorluarsinnaavagut. Uagullu tungitsinniit isumaqarpugut efterskolertartut aammalu majoriami aallartittartut takugutsigit atuarfitsialammi naleqqussaansat ersariffeqartut, soorlu aamma naammassereerlutik nunatsinnut uterneq ajortut amerlavallaarujussuartut taamaasillutalu pisariaqanngikkaluamik avataaniit tikisitsisarnitsinnut annerulersitsisarlutik. Tassami eqqarsaatigisariaqarparput agguaqatigiisillugu aningaasaliissutigut qaffasittorujussuupput, tassungalu naapertuuttumik inuiaqatigiinnut iluaqutaasussanngorlutik tuttartussaapput.

Ulluinnarni amerlanerussuteqarluartunut atugarissaarnerulernermik aqutissiuiinissaq. Nunatsinni aaqqissuussaaneq eqqarsaatigalugu pisortallu annertuumik piginnittuunerat eqqarsaatigalugu oqartariaqarpugut periarfissarissaaqarluta pisortat pigisaat “sakkuliullugit” iliuseqarnissatsinnut soorlu nuna Norge taamatut inisseqqasoq. Massakkummi killiffippit erloqinartorta qarpoq kingunerivaalu annertusiartuinnartumik aaqqissuusseqqinnissap qaqqinneqallattaaleriartuinnarnera. Siornalu 2016-mi ukiaanerani ataatsimiinnitsinni immikkoortoq 144-utut (ima qulequtalik: Nunatsinni pigisat nalillit aqunneqarneri, kiisalu suliffeqarfiit inuiaqatigiinit pigineqartut aqunneqarnerminni, annertunerusumik inuiaqatigiit pisariaqartitaat aallaavigalugit ingerlanneqarnissaat, nunatsinilu amerlanerussuteqartunut aningaasarsionnertigut ikorfartuinerunissaannut aqutissiuiinermi iluaqutaanerunissaat anguniarlugu apeqquteqaat allaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut) maani eqqartorparput qanoq tamanna aqutissiuussinnaanerlugu. Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisooqatigiit sinnerlugit assannik isaassinera tamatta quttallugu ikioqatigiilluta immitsinnut tusaalluta aqutissiuussinissatsinnut periarfissatsialak atorniartigu, sualummik partiit saamerliit amerlanerussuteqarluarlutik Naalakkersuisooqatigiinnerat iluatsillugu, tassanilu anguniagassatut siunniussaata eqqarsaatigalugu. Iliuutsigut tamarmik naleqarput aalajangersaanigullu tamarmik innuttaasunut amerlanerussuteqarluartunut iluaqutaanissaat pisussaaffigaarput qulakkeerniassallugu. Tamanna qularinngilara arlaannattaluunnit assortorsinnaanngikkaa, taamaattumik ilisimasagut atorluarlugit, aammali avataaniit oqariartuutaasinnaasut tusarnaarlugit nalilersueqatigiitta, sualummik inuiaqatigiinnut aalajangersaanerni annertuumik sunniuteqartussanik.

partii naleraq

Kinaassusitta nukittorsartuarnissaa. Qujanartumik atorfinititsinermi kaajallasaasitaliortoqarnikuuvoq piumasagaatinngorluni oqaatitsinnik kulturitsinnillu ilisimasaqartuunissaq, tamakkulu piumasagaatit siammartariaqarput uagut nammineq nunatsinni naleqqussarunnaarluta avataaniit tikittut naleqqussartariaqaleramik sutigut tamatigut.

Partii Naleqqamiit ukiaanerani ataatsimiinnissami siunnersuutit qulequtai:

- Kalaallit Nunatta pigisaannik sillimasiisarfimmik pilersitsinerup iluaqutissartai aammalu aporfissarisinnaasaasa misissorneqarnissaanik, ilanngullugu pilersitsinerup suut piumasagaatitariumaagai, soorlu aningaasartuutissat aammalu sulisussat pillugit Naalackersuisut peqquneqassasut inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
- Kalaallit Nunatta pigisaannik aningaaserivimmik pilersitsinerup iluaqutissartai aammalu aporfissarisinnaasaasa misissorneqarnissaanik, ilanngullugu pilersitsinerup suut piumasagaatitariumaagai, soorlu aningaasartuutissat aammalu sulisussat pillugit Naalackersuisut peqquneqassasut inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
- Kalaallit napparsimasut danmark-imi katsorsartittarnerannut atatillugu ilaqutaasup/t ineqartinneqartarnerannut atatillugu, katsorsarneqartussa q rigshospital-imi napparsimmavimmiluunniit allami suliarineqassatillugu ilaqutaasup/t unnuiffigisinnaasaannik pilersitsinnaanerata iluaqutissartai aammalu aporfissarisinnaasaasa misissorneqarnissaanik, ilanngullugu pilersitsinerup suut piumasagaatitariumaagai, soorlu aningaasartuutissat aammalu sulisussanut tunngasut pillugit Naalackersuisut peqquneqassasut inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
- Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut Naalackersuisut peqquneqassasut, aalisarnerup iluani tunitsivinni tunisat tamaasa oqimaassutsinut akigitat ingerlaavartumik saqqummiuneqartalernissaat anguniarlugu internikkut portalimut pilersitsinissamik nalunaarusiamik 2018 ingerlarnernani agguaaassissasut. Nalunaarusiami nalilersuinerit, suliassat pilersitsinissamut tunngasut, naleqqussaajuarnissamullu aningaasartuutissat ilanngunneqassapput, portali qanoq aaqqissuunneqarsinnaanersoq – kiisalu inuussutissarsiummut tunngatillugu aningaasarsiornermut unammilleqatigiinnermullu qanoq kinguneqarsinnaanera ilaatinneqassallutik.
- Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut Naalackersuisut peqquneqassasut Nunatsinni nioqqutissat akiisa OECD-imi inuussutissat naliginnaasumik akiisa agguaqatigiisinnerinut naleqqiullugu nunatsinni qaffasippallaarujussuarnerisa sumik tunngaveqarnerisut misissussagaat. Misissuinerup malitsigissariaqassavaa iluarsisoqarnissaanut kiisalu ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu qanoq akit appartinnissaannut siunnerfimmik aaqqisoqassasoq. Misissuineq UKA 18-imi inatsisartunut saqqummiunneqassasoq innersuussutigineqarluni.
- Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut sermip erngullu avammut nioqqutiginnissaannut inatsisip allannguutissaanik Naalackersuisut saqqummiusseqqulugit peqquneqarnissaannik,

partii naleraq

aatsitassat pillugit inatsisip § 17 imm. 2 ilusaanut assigusumik aaliangersakkamik ilanngusseqqullugit sinertaqartumik. Aaliangersakkap isumannaassavaa sermip erngullu avammut nioqqutiginerani Namminersorlutik Oqartussat suliffiutaasa suliffeqarfimmut piginneqataasinnaanissaa, piginneqataassutip 40 %-imik minnerpaaffilerlugu.

Taama immersueqatigiinnermik anersaaqarluta Naalakkersuisut Siuittaasuata ammaanermi oqaaseqatai partii naleqqamiit oqaaseqarfigaangut, oqallinnissamilu ikorfartueqatigiinnermik anersaaqatigiilluta alloriartitsinissamut peqataarusunnerput ugguuna tamassinnut apuullugu.

Qujanaq

Per Rosing-Petersen